

фінансової звітності України з міжнародними стандартами в процесі гармонізації економічних взаємозв'язків / Л. П. Нищенко // Бухгалтерський облік та аудит. - 2006. - № 9. - С. 6-9.

5. Голов С. Международные стандарты финансовой отчетности: усовершенствование и применение / С. Голов // Бухгалтерский учет и аудит. - 2007. - №11. - С. 43-57.

6. Литвин Н. Б. Облік у зарубіжних країнах / Н. Б. Литвин. - К. : Атіка, 2007. - 208 с.

7. Чайка В. Сравнительная характеристика мировых моделей бухгалтерского учета и финансовой отчетности / В. Чайка // Бухгалтерский учет и аудит. - 2005. - № 3. - С. 49-54.

8. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку / В. Г. Швець. - 2-ге вид., стер. - К.: Знання, 2004. - 444 с.

9. Голов С. Международные стандарты финансовой отчетности: современное состояние и применение / С. Голов / Бухгалтерский учет и аудит. - 2005. - № 8-9. - С. 88-100.

T. Kondrashova, O. Soboleva

INTERNATIONAL AND NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS: COMPARATIVE ANALYSIS

In the article comparative description of international standards of accounting with national standards. Attention is accented on composition and maintenance of standards. Is conducted Expedience of the use of ISA in Ukraine is grounded.

Key words: record-keeping, financial account, financial reporting positions (standards) of record-keeping, international standards of record-keeping.

© Т. Кондрашова, О. Соболева

Надійшла до редакції 27.03.2009

УДК 631.15:006.83

НОРМАТИВНЕ Й МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СТАНДАРТУ ДСТУ ISO 9001:2001

НІНА ПОЛЯКОВА,

доктор економічних наук, доцент, директор Сєверодонецького відділення Інституту післядипломної освіти та дистанційного навчання Східноукраїнського національного університету ім. Вол. Даля, м. Сєверодонецьк

ІРИНА ЛАЗЬКО,

старший викладач Сєверодонецького відділення Інституту післядипломної освіти та дистанційного навчання Східноукраїнського національного університету ім. Вол. Даля, м. Сєверодонецьк

У статті проаналізовані існуючі підходи до нормативного й методичного забезпечення впровадження системи управління якістю продукції відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2001. На базі досвіду роботи ДП "ІАП" та Сєверодонецького відділення Інституту післядипломної освіти та дистанційного навчання Східноукраїнського університету імені Володимира Даля запропонована структура документації системи управління якістю; розроблена методика формування й оптимізації "споживчих" вимог до комплексу нормативної документації з використанням методу структурування функції якості; створений "Будинок якості" - матриця структурування функції якості.

Ключові слова: система управління якістю, структура документації системи управління якістю, метод структурування функції якості (СФЯ), "Будинок якості", нормативне й методичне забезпечення.

Постановка проблеми. Аналіз практичного досвіду країн із розвинутою економікою свідчить про те, що ефективно та результативно впровадження

систем управління якістю (далі - СУЯ) неможливе без дотримання існуючих законодавчих, нормативних вимог та правил, у тому числі правил моралі й

№ 4 (95) червень 2009 р.

етики поведінки, виконання покладених функціональних обов'язків, посадових та інших інструкцій тощо.

Відсутність готових рецептів, встановлення лише загальних вимог і, відповідно, необхідність побудови кожною конкретною організацією власної СУЯ, відмінної від інших, є головною складністю в процесі її впровадження. Існує велика небезпека отримати за результатами впровадження недієздатну СУЯ, якщо організація стала на шлях "сліпого" копіювання як передового іноземного досвіду, так і зразків документів. Адже кожна організація, що впроваджує СУЯ, має власні специфічні особливості. Повноцінна реалізація таких основних принципів серії стандартів ДСТУ ISO 9000, як орієнтація на споживача, процесний підхід, постійне поліпшення результатів діяльності можлива лише за умови творчої, новаторської повсякденної роботи всього персоналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За визнанням провідних фахівців у галузі управління якістю [2-5], питання нормативного й методичного забезпечення відіграють провідну роль при впровадженні та подальшому вдосконаленні СУЯ з огляду, окрім іншого, на значну трудомісткість та вартість їх вирішення. Підкреслюючи універсальність процесу нормативного й методичного забезпечення, дослідники розглядають це питання під кутом зору специфіки галузі, наприклад: науково-технічної [6-8], галузі освіти [9] тощо.

Відповідно до вимог серії стандартів ДСТУ ISO 9000 кожна організація самостійно визначає обсяг необхідної документації. При цьому, виходячи з великого загального обсягу необхідної документації та

визначених організацією пріоритетів, доцільно зосередити увагу на детальнішому розробленні окремих документів, які сприятимуть досягненню відповідності вимогам законодавства, задоволенню потреб усіх зацікавлених сторін, забезпеченню високого рівня якості продукції. Для цього необхідно визначити, які саме документи становитимуть інтерес для тих, хто їх буде використовувати у своїй роботі. По суті, загальні вимоги до документації з боку її "споживачів" потрібно трансформувати в перелік конкретних документів організації, визначивши при цьому їх рейтинг. Для вирішення поставленого завдання пропонується застосовувати метод структурування функції якості (далі - СФЯ) [9, 10].

Мета статті: визначити етапи формування та оптимізації "споживчих" вимог до документації системи управління якістю із застосуванням методу структурування функції якості.

Виклад основного матеріалу. Класичний метод управління якістю - СФЯ - є експертним методом, що використовує табличну форму подання даних у вигляді "Будинку якості". За цим методом відповідно до розробленого алгоритму проведено дослідження споживчих вимог до документації ДП "Інститут азотної промисловості і продуктів органічного синтезу" (далі - ДП "ІАП") та визначено ступінь взаємозв'язку цих вимог та вимог, закладених у документи згаданого підприємства. Дослідження проводилося в кілька етапів.

Етап 1. На цьому етапі розроблено структуру документації СУЯ (рис. 1). Розроблена структура відповідає вимогам [11] - має вигляд класичної "піраміди".

Рис. 1. Структура документації системи управління якістю.

Етап 2. Сформовано та проведено оптимізацію споживчих вимог до нормативної документації (далі - НД). На цьому етапі визначено вибіркові групи респондентів та проведено їх опитування за розробленими анкетами. Респонденти опитування - дев'ять груп "споживачів" НД, серед яких: вище керівництво, керівники підрозділів, молоді фахівці, виконавці науково-дослідних робіт (далі - НДР) зі стажем роботи від 10 до 20 років, виконавці НДР зі стажем роботи більше 20 років, робітники служби якості, упов-

новажені із СУЯ, внутрішні аудитори, замовники НДР. Респонденти вказали на тридцять шість важливих вимог, яким повинна відповідати документація СУЯ. Ідентифіковані за принципом "спорідненості" результати опитування наведені в табл. 1.

У цілому результати опитування свідчать про ідентичність бачення "споживчих" вимог до НД СУЯ респондентами та встановленими вимогами до НД у пункті 2.7 ДСТУ ISO 9001:2001 [1] і пункті 4.2 ДСТУ ISO/TR 10013 [11].

Таблиця 1. - Групи споживчих вимог до НД, виявлених за результатами опитування

Номер групи	Споживчі вимоги до НД	Номер групи	Споживчі вимоги до НД
1	2	3	4
1	Забезпечення об'єктивних доказів виконання прийнятих вимог	19	Організація належної підготовки працівників
2	Опис СУЯ	20	Мінімальний розмір
3	Досягнення високого рівня якості й конкурентоспроможності НДР	21	Сприяння повторюваності та простежуваності процесів СУЯ
4	Спрощення процедури ліцензування та акредитації	22	Сприяння досягненню вимог споживачів та поліпшенню якості
5	Відповідність вимогам стандартів серії ДСТУ ISO 9000	23	Забезпечення чіткої, ефективної структури операцій
6	Забезпечення прозорості процесів СУЯ	24	Забезпечення бази для постійного поліпшення
7	Поліпшення фінансово-економічних показників	25	Забезпечення чіткої для споживача структури вимог
8	Забезпечення інформацією взаємодіючих груп з метою кращого розуміння взаємозв'язків	26	Доведення до персоналу інформації щодо зобов'язань керівництва в галузі якості
9	Рішення та запобігання спірним питанням у процесі діяльності	27	Забезпечення взаєморозуміння між персоналом та керівництвом
10	Системність	28	Комплексність
11	Повнота	29	Адресність
12	Наявність тільки практично виконуваних вимог	30	Затвердження повноважними особами
13	Зрозумілість і простота застосування	31	Сприйняття всіма користувачами
14	Придатність для аналізування	32	Ідентифікованість
15	Своєчасність та релевантність	33	Збереження знань організації
16	Закріплення кращих традицій та накопиченого досвіду в організації	34	Забезпечення можливості перевірити оцінку якості НДР та СУЯ
17	Забезпечення відтворюваності, встановлення та нормування вимог до процесів СУЯ	35	Забезпечення ідентифікації простежуваності НДР та контрольновимірювального обладнання
18	Регламентована реєстрація фактичних даних щодо якості НДР та стану СУЯ під час її функціонування та вдосконалення	36	Забезпечення умов для оцінювання результативності та постійного підтримування відповідності СУЯ

Етап 3. На цьому етапі проведено експертну оцінку споживчих вимог до НД СУЯ, зі встановленням рейтингу кожної вимоги за десятибальною шкалою. Для цього було використано метод експертних оцінок [12]. Експертні оцінки споживчих вимог до груп 3, 4, 5, 7, 13 НД СУЯ відповідно до табл. 1, які враховували компетентність експертів, наведено в табл. 2. При цьому показником компетентності експерта

є коефіцієнт компетентності Кік, який визначається за формулою:

$$K_{ik} = \frac{K_{ia} + K_{is}}{2}, \quad (1)$$

де K_{is} - показник ступеня ознайомленості з вирішуваною проблемою;

№ 4 (95) червень 2009 р.

Таблиця 2. - Таблиця експертних оцінок

Споживчі вимоги до НД	Експерт									Середнє значення
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Досягнення високого рівня якості й конкурентоспроможності НДР	9	8	9	10	9	8	9	10	9	9
Спрощення процедури ліцензування та акредитації	5	5	7	8	9	8	7	7	7	7
Відповідність вимогам стандартів серії ДСТУ ISO 9000	6	5	4	5	5	5	4	5	6	5
Поліпшення фінансово-економічних показників	9	9	9	9	8	7	8	8	9	8,4
Зрозумілість і простота застосування	2	3	5	5	5	4	3	3	4	3,7

K_{ja} - коефіцієнт аргументованості.

Для виявлення погодженості ранжувань було визначено коефіцієнт конкордації $W = 0,787$ за формулою:

$$W = \frac{12 \sum_{i=1}^n (S_i - \bar{S})^2}{n^2 (m^3 - m)}, \quad (2)$$

де S_i - сума рангів, отриманих певним об'єктом у всіх ранжуваннях;

\bar{S} - середня сума рангів, отриманих об'єктом;

n - кількість експертів;

m - кількість оцінених об'єктів (споживчих вимог до НД).

Проведено перевірку значущості коефіцієнта, використовуючи критерій χ^2 [12].

Оскільки $\chi^2_{\text{пор}} = 48,5 > \chi^2_{0,05} = 15,5$, то коефіцієнт конкордації статистично значущий і експертні висновки узгоджені між собою, тому можна знайти їх середнє значення та пронормувати їх.

При проведенні дослідження відзначено, що на результат опитування впливає особливість сприйняття предмета опитування, специфіка галузей інтересу респондентів, досвід роботи та рівень обізнаності в галузі якості. Так, експерт від вищого керівництва зробив акцент на таких вимогах до НД, як "Поліпшення фінансово-економічних показників"; представник від замовників перевагу надав такому показнику, як "Досягнення високого рівня якості і конкурентоспроможності НДР".

Етап 4. Наступним кроком було встановлення ступеня взаємозв'язку споживчих вимог і видів документації СУЯ ДП "ІАП" за визначеною структурою (рис. 1). Для цього з кожної групи зацікавлених сторін вибрано по одному представнику та проведено їх експертне опитування. Припустимо, що абсолютний зв'язок дорівнює 9 балам, сильний зв'язок - 7 балам, істотний зв'язок - 5 балам, середній - 3 та слабкий - 1 балу. Проміжні значення між сусідніми значеннями шкали - це 2, 4, 6, 8. Подамо це у вигляді таблиці-матриці (рис. 2).

У верхній частині кожної клітини матриці проставлено коефіцієнт зв'язку, визначений експертами. У нижній частині клітинок розраховано відносну важливість кожного виду документації як добуток рейтингу споживчих вимог і числового показника зв'язку між споживчими вимогами й видом документації.

Етап 5. Підраховано результати за кожним стовпчиком й отримано значення цілі. Види документації з найбільшими значеннями цілі є пріоритетними в нормативно-методичному забезпеченні органі-

зації. За отриманими результатами зроблено висновок, що першочергову увагу слід приділити найважливішим видам документації СУЯ: документам стратегічного рівня (201 бал) та правової документації нульового циклу (195 балів).

Етап 6. Наступним кроком є врахування технічних обмежень, пов'язаних зі складністю розроблення того чи іншого документа. У рядку "технічна реалізація" проставлено відповідні експертні оцінки. Остаточну оцінку зі значеннями цілей наведено в останньому рядку рис. 2. Як бачимо, складність технічної реалізації не вплинула на остаточний розподіл місць, наведених вище.

Етап 7. Наступним етапом СФЯ є побудова "даху", у якому визначаються взаємозв'язки між видами документації СУЯ. Числові значення відповідають сильному взаємозв'язку між видами документації. Надалі визначені залежності мають бути взяті до уваги в процесі розроблення документів СУЯ, які максимально враховуватимуть вимоги споживачів. Вищий рейтинг важливості видів документації СУЯ, який дорівнює добутку рейтингу важливості споживчих вимог та взаємозв'язку між споживчими вимогами та видами документації СУЯ, отримали документація щодо управління якістю стратегічного рівня та правова документація (нульового циклу).

Етап 8. Завершальним етапом виконаного нами СФЯ було проведення внутрішнього бенчмаркінгу - порівняння документації СУЯ ДП "ІАП", що розроблена відповідно до вимог серії стандартів ДСТУ ISO 9000, з документацією організації, розробленою відповідно до вимог раніше існуючої комплексної системи управління якістю (КС УПЯ). Види документації оцінено з точки зору можливості повною мірою задовольнити споживчі вимоги до неї за допомогою експертного методу і п'ятибальної шкали.

Проведений внутрішній бенчмаркінг довів, що такі споживчі вимоги до документації, як "Спрощення процедури ліцензування та акредитації", "Відповідність вимогам стандартів серії ДСТУ ISO 9000" при розробці комплексу документів КС УПЯ враховані не достатньо.

Побудова матриці СФЯ (рис. 2), за якою визначено пріоритетність видів документації СУЯ, їх взаємозв'язок з точки зору споживачів, є першою фазою процесу розроблення документації. Це дасть змогу "розгорнути" споживчі вимоги до документації в детальний перелік документів, визначивши їх важливість у діяльності організації.

Наступною фазою роботи має стати розроблення самих документів СУЯ, згідно з вимогами пункту 4.2.3 ДСТУ ISO 9001:2001 [1]. При цьому метод

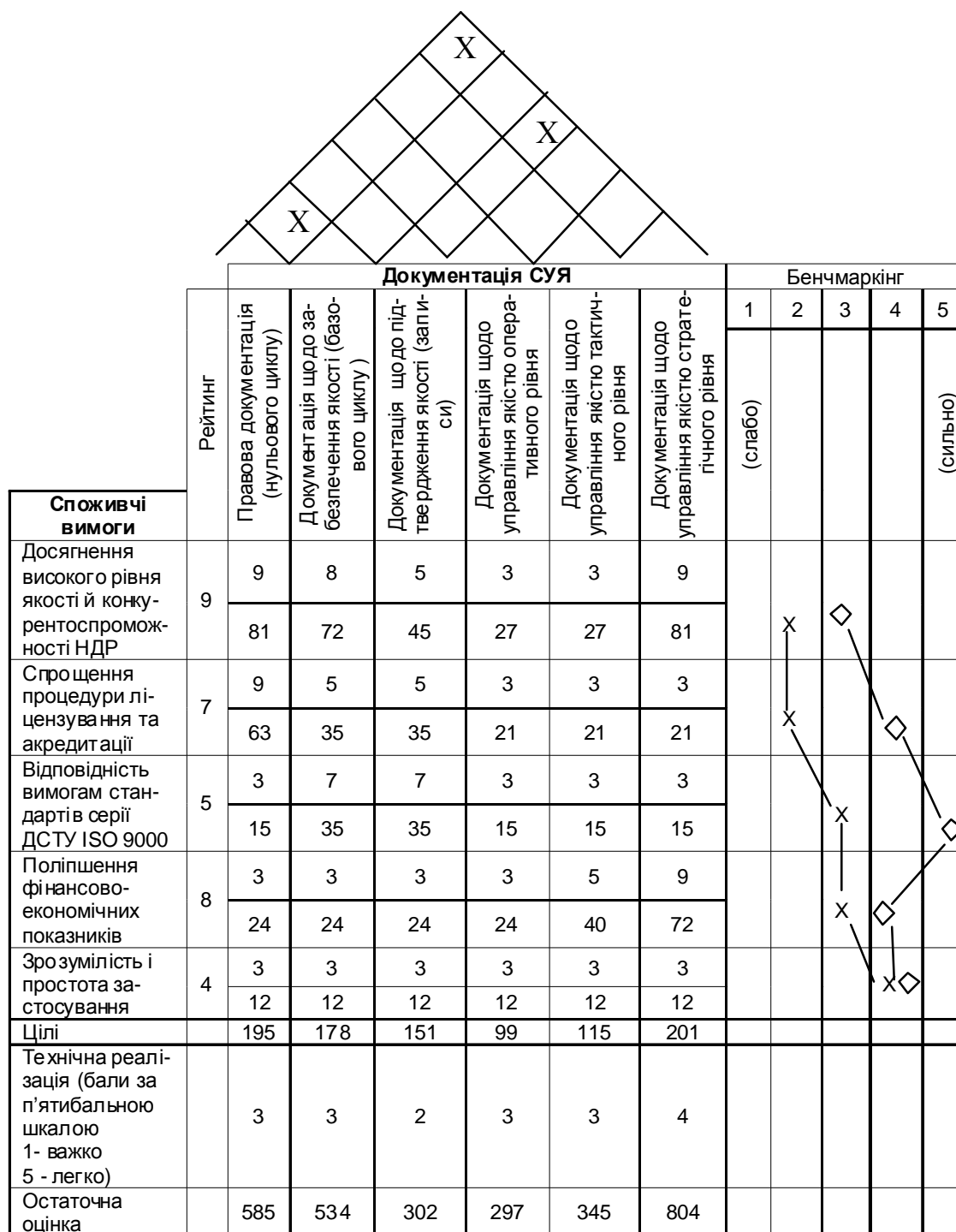

Рис. 2. Структурування функції якості ("Будинок якості").

СФЯ може бути застосований для розроблення вже конкретного документа, для визначення основних компонентів чи складових, з яких він має складатись, з урахуванням вимог до нього користувачів документа, а також загальних споживчих вимог до документації.

Висновки

1. Нормативне забезпечення має бути гнучким, адаптованим до потреб швидкозмінних вимог споживачів, а також таким, що дозволить не тільки відповідати регуляторним вимогам, а й сприяти сталому економічному розвитку організації.

2. Для формування нормативного й методичного забезпечення впровадження систем управління якістю (СУЯ) запропоновано нове використання одного з класичних методів управління якістю - структуривання функції якості (СФЯ) - як засобу реалізації найважливішого принципу стандартів серії ДСТУ ISO 9000 - орієнтації на споживача.

3. Визначено структуру документації СУЯ, етапи формування та оптимізації "споживчих" вимог до нормативного й методичного забезпечення при впровадженні СУЯ із застосуванням методу СФЯ та запропоновано методи їх реалізації.

№ 4 (95) червень 2009 р.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ДСТУ ISO 9001 : 2001. Системи управління якістю. Вимоги.
2. Крейг Роберт Дж. ИСО 9000 : Руководство по получению сертификата о регистрации : [пер. с англ. Н. П. Плетневой / Роберт Дж. Крейг. - М. : Редакционно-информационное агентство "Стандарты и качество", 2001. - 184 с. - (Серия "Дом качества"; вып. 9).
3. Хімічева Г. І. Наукові основи проектування інтегрованих систем управління якістю продукції (послуг) на базі міжнародних стандартів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора техн. наук : 05.01.02 / Г. І. Хімічева. - К., 2007. - 39 с.
4. Роль документации при создании эффективной системы менеджмента качества / [Т. Полховская, Н. Ващенко, И. Назарова и др.] // Стандарты и качество. - 2004. - № 6. - С. 66 - 72.
5. Гончаров Е. Наш паровоз вперед ... застрял / Е. Гончаров // Стандарты и качество. - 2005. - № 5. - С. 82 - 85.
6. Клепиков А. С. Вопросы управления научно-технической деятельностью в национальных стандартах и МС ИСО 9001:2000 / А. С. Клепиков, О. А. Сидуленко, В. М. Головкин [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.scc.tpu.ru/download/articles/article2.doc>.
7. Юзьків Я. М. СУЯ у науково-дослідних установах : аспекти документування / Я. М. Юзьків, І. В. Лазько // Стандартизація, сертифікація, якість. - 2006. - № 5. - С. 48-55.
8. Полякова Н. М. Документування системи управління якістю у науково-дослідних установах: відповідність міжнародним вимогам / Н. М. Полякова, І. В. Лазько // Інформаційний бюлетень Міністерства промислової політики України з стандартизації, метрології та управління якістю. - 2007. - № 4. - С. 39-50.
9. Волков О. І. Системи якості вищих навчальних закладів : теорія і практика / О. І. Волков, Л. М. Віткін, Г. І. Хімічева, А. С. Зенкін. - К. : Наук. думка, 2006. - 301 с.
10. Адлер Ю. Возможность применения метода структурирования качества (QFD) в условиях университета для определения содержания программ обучения на основе ожиданий потребителя / Ю. Адлер, Е. Тишина // Развитие через качество - теория и практика : VI междунар. конф. - Тольятти: изд. Фонда "Развитие через образование", 2002. - С. 300-315.
11. ДСТУ ISO/TR 10013:2003. Настанови з розроблення документації системи управління якістю.
12. Бешелев С. Д. Математико-статистические методы экспертных оценок / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. - М. : Статистика, 1980. - 263 с.

N. Poliakova, I. Lazko

REGULATORY AND METHODOLOGICAL SUPPORT TO IMPLEMENTATION OF PRODUCT QUALITY MANAGEMENT SYSTEM IN LINE WITH REQUIREMENTS OF STANDARD DSTU ISO 9001:2001

In article existing approaches to standard and methodical maintenance of introduction of a control system with quality of production (QMS) according to requirements DSTU ISO 9001:2001 are analysed. On the basis of an operational experience in the field of quality SE "IAP" and Severodonetsky branch of Institute последипломного formation and remote training of the East Ukrainian university of a name of Vladimir Dalja the structure of documentation QMS is offered, the technique of formation and optimisation of "consumer" requirements to a complex of the standard documentation with use of a method of structurization of function of quality (further - QFD), constructed "the quality House" - matrix QFD is developed.

Key words: quality management system, structure of the documentation of a quality management system, method of structurization of function of quality (QFD), "the quality House", standard and methodical maintenance.

© Н. Полякова, І. Лазько
Надійшла до редакції 23.04.2009

УДК 336.225.674

ПЛАНУВАННЯ В АУДИТІ

ГАННА ВЕРІГА,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку й аудиту
Донецького державного університету управління*

ДАР'Я САЗОНОВА,

Донецький державний університет управління

У статті розглянуто сутність планування в аудиті з точки зору методу й організації аудиту. Сформульовано задачі та охарактеризовано види планування на різних організаційних рівнях аудиторської діяльності. Розкрита роль планування в досягненні якості аудиторських послуг.

Ключові слова: аудиторська діяльність, планування, стратегія, тактика, метод, організація, етика, якість, результат.

Постановка проблеми. У Глосарії термінів Міжнародних стандартів аудиту (МСА) планування

(planning) визначене так: планування включає розробку загальної стратегії та детального підходу щодо

№ 4 (95) червень 2009 р.